



احیای امر به معروف و نهی از منکر، احیای اسلام است/ لزوم تأسیس وزارتخانه امر به معروف و نهی از منکر

اگر امر به معروف و نهی از منکر در اجتماع زنده شود، گناه به طور کلی از جامعه زدوده و فضیلت‌ها زنده می‌شوند.

خبرگزاری مهر-اگر امر به معروف و نهی از منکر در اجتماع زنده شود، گناه به طور کلی از جامعه زدوده و فضیلت‌ها زنده می‌شوند. به عبارت دیگر احیاء امر به معروف و نهی از منکر، احیای اسلام عزیز است و باعث می‌شود اجتماع به سوی اسلام حقیقی و مسلمانی واقعی گام بردارد. آیت الله مظاهری در پای درس اخلاق هفتگی خویش این هفته به صبر اجتماعی« امر به معروف و نهی از منکر« پرداخته است که جلسه اول آن در پی آمده است.

در مبحث« صبر، مانع سقوط انسان« چندین جلسه راجع به صبر فردی و صبر خانوادگی صحبت شد. بحث به صبر اجتماعی رسید و در این راستا پیرامون« مردم داری« به عنوان قسم اول صبر اجتماعی مطالبی بیان شد. بحث بعدی که ممکن است چند جلسه طول بکشد، به تشریح قسم دوم صبر اجتماعی، یعنی« امر به معروف و نهی از منکر« اختصاص دارد.

احیای امر به معروف و نهی از منکر، احیای اسلام اجرای امر به معروف و نهی از منکر در اجتماع، نیازمند برخورداری افراد جامعه از صبر اجتماعی است. برخورداری از این قسم صبر و عمل به آن، از همه انواع صبر، مشکل‌تر و در عین حال، مفیدتر و لازم‌تر است؛ زیرا اگر امر به معروف و نهی از منکر در اجتماع زنده شود، گناه به طور کلی از جامعه زدوده و فضیلت‌ها زنده می‌شوند. به عبارت دیگر احیاء امر به معروف و نهی از منکر، احیای اسلام عزیز است و باعث می‌شود اجتماع به سوی اسلام حقیقی و مسلمانی واقعی گام بردارد.

تأکید مکرر قرآن کریم و روایات اهل بیت« و نیز علما و بزرگان بر احیای امر به معروف و نهی از منکر، برای آن است که احیای این فریضه بزرگ، به منزله احیای اسلام است. قرآن کریم امت اسلامی را به خاطر توجه به فریضه امر به معروف و نهی از منکر بهترین امت‌ها می‌داند:

«كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ[1];

قرآن شریف می‌فرماید که اگر شما برای جامعه بشری الگو و در میان همه امم بهترین هستید، به خاطر عمل به امر به معروف و نهی از منکر است و اگر این امر به معروف و نهی از منکر را نداشته باشید، برای اجتماع الگو نیستید. علاوه بر این، قرآن کریم امت اسلامی را به خاطر داشتن نظارت ملی، بهترین امت‌ها و امت وسط می‌داند و می‌فرماید:

«وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا[2];

اگر شما امت وسط و بهترین امت‌ها هستید، برای آن است که نظارت ملی دارید و بر یکدیگر ناظر هستید؛ چنان‌که پیغمبر اکرم« ص« ناظر بر شماست. با این نظارت همگانی، دین مبین اسلام زنده می‌شود.

اگر برای امر به معروف و نهی از منکر چیزی جز این دو آیه نداشتیم، بس بود که بفهمیم امر به معروف و نهی از منکر لازم و واجب است و بدون آن اسلام ضربه‌های سهمگینی می‌خورد. چنان‌که امروزه پیکر اسلام دچار ضربه‌های سختی شده است.

ضرورت اهتمام همگانی به فریضه امر به معروف و نهی از منکر امر به معروف و نهی از منکر و به اصطلاح نظارت ملی، از جمله اصول مهم در اجتماع است. همگان باید علاوه بر نظارت بر گفتار و کردار خود، ناظر بر گفتار و رفتار یکدیگر باشند. به عبارت دیگر، خوبی‌ها را در خود و دیگران زنده کنند و بدی‌ها را از خود و دیگران رفع نمایند. در جامعه کسی حق ندارد بگوید کارهای اجتماع به من ربطی ندارد. وقتی صد نفر در یک کشتی هستند، کسی نمی‌تواند جای خود را سوراخ کند و بگوید جای خودم است! همه موظفند مانع کار خطرناک او شوند، وگرنه با سوراخ شدن کشتی، همه اهل آن غرق می‌شوند.

امر به معروف و نهی از منکر نیز چنین نقشی دارد؛ اگر کسی بدی کند و دیگران مانع او نشوند، مصیبت آن گریبان همگان را خواهد گرفت و اگر کار خوبی در جامعه رواج یابد، همه از آن نفع می‌برند. بنابراین کسی نمی‌تواند خود را جدای از جامعه تلقی کند و بگوید

به من مربوط نیست.

اهمیت سوره عصر و نیم نگاهی به تفسیر آن

سوره مبارکه عصر، سوره عجیبی است. در صدر اسلام، مسلمانان وقتی با یکدیگر برخورد می‌کردند، پس از سلام، به جای تعارفات معمول که بسیاری از آنها ظاهرسازی و حتی دروغ است، سوره عصر را می‌خواندند:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، وَالْعَصْرِ، إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَصَّوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَصَّوْا بالصَّبْرِ[3]«

آنها نه تنها این سوره را قرائت می‌کردند، بلکه با عمل به مفاد آن، توانستند همه سختی‌ها و مشکلات را پشت سر بگذارند و سرانجام پیروز و سربلند گردند. البته حیف که قضایای سقیفه بنی‌ساعده این حرکت اصیل را منحرف ساخت. به هرحال احوال‌پرسی مسلمان‌های صدر اسلام این‌گونه بود.

این سوره مبارکه، معانی بسیار عمیق و گسترده‌ای دارد. اگر کسی در زندگی این سوره را نداشته باشد، هیچ ندارد.

در ابتدای این سوره، خداوند متعال به عصر قسم خورده است. قسم در قرآن، به معنای اهمیت موضوع است. قرآن کریم هر جا بخواهد بر مطلبی تأکید کند، قسم می‌خورد. این سوره با قسم آغاز می‌شود و در ابتدای این سوره، خداوند متعال به «عصر« قسم خورده است: «وَالْعَصْرِ«

معانی کلمه عصر

درباره اینکه معنای قسم به عصر چیست و «عصر« چه معنایی دارد، مفسرین اقوال و احتمالات مختلفی را نقل کرده‌اند:

بعضی مراد از واژه «عصر« را «نماز عصر« می‌دانند؛ [4] بعضی به قرینه اینکه در دیگر آیات قرآن کریم، به اوقاتی از شبانه روز، مانند صبح و ظهر قسم یاد شده است، آن را اشاره به همان وقت «عصر« می‌دانند. بعضی از مفسران بزرگ گفته‌اند: مراد از واژه «عصر«، دوران و عصر پیغمبر اکرم «ص« است. در برخی از روایات نیز کلمه «عصر« به معنای دوران ظهور، امامت و حکومت امام زمان «عج« تفسیر شده است. [5] گاهی کلمه «عصر« را با ریشه لغوی‌اش معنا کرده‌اند که به مفهوم «فشردن« و فشار دادن است. وقتی پارچه‌ای را آب بکشید و فشار دهید، به این کار در لغت عرب «عصر« گفته می‌شود. [6] همه سعادت‌ها در طول زندگی، مرهون تحمل فشارها، سختی‌ها، تلاش و کوشش است.

البته معانی دیگری نیز دارد که شرح آن در این مختصر نمی‌گنجد و ممکن است همه این معانی اراده شود؛ چنان‌که الفاظ قرآن کریم، قالبی برای معانی عامه است و همه را در خود جای می‌دهد.

زیان‌کاری همه انسان‌ها

به هرحال قرآن کریم به عصر قسم می‌خورد و سپس با تأکید می‌فرماید: «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ«

همه انسان‌ها بدبخت و ورشکسته‌اند. به عبارت دیگر همه انسان‌ها عمر خود را می‌دهند و باید در ازای آن، چیزی برداشت کنند و اگر برداشت نکنند، بدبخت هستند. کسی که هفتاد هشتاد سال عمر کند و از این عمر برداشت نکند، معلوم است که بدبخت و ورشکسته است. او سرمایه عمر را داده و در ازای آن، چیزی تحصیل نکرده است.

نجات‌یافتگان از خسران

قرآن کریم می‌فرماید همه انسان‌ها ورشکسته‌اند، مگر یک دسته:

«إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَصَّوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَصَّوْا بالصَّبْرِ«.

از دیدگاه قرآن کریم، «الَّذِينَ آمَنُوا« کسانی هستند که اعتقاد به توحید، نبوت، ولایت و معاد دارند. بر این اساس، شیعیان، مؤمنین مورد نظر قرآن هستند. اما ایمان تنها کافی نیست و بر اساس «وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ«، عمل بر طبق عقیده ایمانی مکمل آن است.

رسانه‌های فعلی نیز معمولاً امر به معروف و نهی از منکر ندارند و حتی گاهی هم در رسانه‌ها و هم در بین مردم، امر به منکر و نهی از معروف مشاهده می‌شود.

پیش‌بینی پیامبر اکرم(ص) راجع به امر به معروف و نهی از منکر در روایتی[10] از پیامبر اکرم(ص) آمده است: «171#& زمانی فرا می‌رسد که میان جوانان و زنان فساد رواج پیدا می‌کند و مسلمان‌ها امر به معروف و نهی از منکر نمی‌کنند. اصحاب گفتند: آیا چنین می‌شود؟ حضرت فرمودند: آری و بدتر از آن؛ مردم امر به منکر و نهی از معروف می‌کنند! اصحاب تعجب کردند و باز گفتند: آیا چنین می‌شود؟ حضرت فرمودند: آری، بلکه بدتر، جای معروف و منکر عوض می‌شود و منکر معروف و معروف، منکر تلقی می‌شود»[11]؛

مشابه این روایت را پیغمبر اکرم(ص) پس از فتح مکه، در حالی که حلقه خانه خدا را گرفته بودند، فرمودند: «171#& إِنَّ عِندَهَا يَكُونُ الْمُتَكِرُ مَعْرُوفًا وَ الْمَعْرُوفُ مُتَكِرًا»[11]

سلمان تعجب کرد و گفت: یا رسول الله! چنین چیزی واقع می‌شود؟ حضرت فرمودند: آری.

امروزه وضعیت امر به معروف و نهی از منکر به جایی رسیده است که بدحجابی و بی‌حجابی در جامعه فراوان است و گاهی همین گناه علنی مورد تحسین مردم واقع می‌شود! وضعیت حجاب و عفاف، بسیار نامناسب است و همه ساکنند. فریضه بزرگ امر به معروف و نهی از منکر ترک شده و کسی به آن اهمیت نمی‌دهد. وقتی فروع دین را می‌شمرند، دوشادوش نماز و روزه و حج، امر به معروف و نهی از منکر قرار دارد. مردم اشتیاق فراوانی برای حج دارند، اما در برابر وظیفه امر به معروف و نهی از منکر ساکت و بی‌تفاوتند و بدتر از آن، گاهی مشوق گناه و مانع انجام واجبات می‌شوند.

عواقب سهل‌نگاری در امر به معروف و نهی از منکر بی‌توجهی به فریضه امر به معروف و نهی از منکر، بسیار خطرناک است. به حضرت شعیب(ع)171#& خطاب شد که صد هزار نفر از قوم تو مستحق هلاکت و عقاب هستند و آنان را هلاک می‌کنیم. چهل هزار نفر از آنان، گناهکار و شصت هزار نفر افراد نیکوکار هستند. حضرت شعیب(ع)171#& گفت: خدایا! عذاب بدکاران که در اثر گناه آنهاست، خوب‌ها چرا عذاب می‌شوند؟ خطاب شد: زیرا بدکاران اعمال زشت و ناپسند انجام دادند و خوبان، فقط نگاه کردند و در برابر اعمال آنان، بی‌تفاوت بودند.[12] بنابراین وقتی بی‌تفاوتی و بی‌توجهی در جامعه‌ای حاکم شود، هنگام نزول عذاب، همه مبتلا می‌شوند و تر و خشک با هم خواهند سوخت. امیرالمؤمنین در نهج البلاغه می‌فرماید:

«171#& لَا تَتْرَكُوا الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ التَّهْيِ عَنْ الْمُتَكِرِ فَيُولَى عَلَيْكُمْ شِرَارُكُمْ ثُمَّ تَدْعُونَ فَلَا يُسْتَجَابُ لَكُمْ»[13]

امر به معروف و نهی از منکر را ترک نکنید، وگرنه افراد بد بر شما مسلط می‌شوند و هرچه دعا می‌کنید، مستجاب نمی‌شود.

شهادت به احیای امر به معروف و نهی از منکر در زیارات در زیارت امام حسین(ع)171#& می‌خوانیم:

«171#& أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُتَكِرِ»[14]

یا ابا عبدالله! شهادت می‌دهم قیام تو و اسارت عیال، برای زنده شدن نماز، احیای قانون مواسات، امر به معروف و نهی از منکر بود. «171#& نماز»؛ و «171#& قانون مواسات»؛ و «171#& امر به معروف و نهی از منکر»؛ را کنار یکدیگر قرار داده‌اند و دستور داده‌اند که این زیارت‌ها را در حرم مطهر امام حسین(ع)171#& یا سایر مشاهد مشرفه بخوانیم. این عبارت، معمولاً در اکثر زیارات، مخصوصاً در زیارات امیرالمؤمنین، امام حسین و امام رضا(ع)171#& آمده است که اهمیت موضوع را می‌رساند.

متأسفانه «171#& امر به معروف و نهی از منکر» با همه اهمیتی که دارد، در جامعه ما جایگاهی ندارد و باید توجه بیشتری به آن شود. اگر ملتی می‌خواهد عاقبت به خیر شود، اگر می‌خواهد بر دشمنان داخلی و خارجی پیروز گردد، اگر می‌خواهد دشمن بر او مسلط نشود و خلاصه اگر می‌خواهد در دنیا و آخرت زندگی خوبی داشته باشد، باید به صورت همگانی به قانون نظارت ملی اهمیت دهد و همیشه امر به معروف و نهی از منکر در بین افراد آن ملت زنده باشد.

پی‌نوشت‌ها

1. آل عمران / 110
2. بقره / 143
3. عصر / 1 تا 3
4. ر.ک: مفاتیح الغیب(تفسیر فخر رازی)، ج 32، ص 278
5. ر.ک: کمال الدین، ج 2، ص 656
6. مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج10، ص 814
7. علل الشرائع، ج1، ص 165
8. معارج / 4 : 171#&؛ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ»
9. آل عمران / 104
10. قرب الإسناد، ص 54
11. تفسیر القمی، ج 2، ص 304
12. مشکاة الانوار، ص 51
13. نهج البلاغه، نامه 47
14. کامل الزیارات، ص 203